

Nemzeti
Közszolgálati Egyetem
Vezető-és Továbbképzési Intézet

HORVÁTH GERGELY

Környezetvédelem

Budapest, 2014

A tananyag az ÁROP-2.2.19-2013-2013-0001 Elektronikus képzési és távoktatási anyagok készítése című projekt keretében készült el.

Szerző:

© Horváth Gergely 2014

Kiadja:

© NKE, 2014

Felelős kiadó:

Patyi András
rektor

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujsechenyiterv.gov.hu
06 40 628 628

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai
Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

Tartalom

A környezetvédelem meghatározása, intézménytörténeti alapjai.....	4
A környezetvédelem alaptörvényi szabályai.....	7
A környezethez való jog.....	7
A természeti erőforrások általános védelme és a fenntartható fejlődés.....	7
A jövő nemzedékek érdekeinek védelme az Alaptörvényben.....	8
A környezet védelmének alapelvei.....	10
Az elvek rendszerezése.....	10
A magyar környezetvédelmi törvényben (is) nevesített elvek.....	10
Az uniós elsődleges jogban kiemelt és a magyar környezetvédelmi törvényben is „bennefoglalt” két legfontosabb alapelv.....	11
A környezetvédelmi igazgatás szervezetrendszere.....	14
A Kormány.....	14
A vidékfejlesztési minisztérium.....	14
A vidékfejlesztési miniszter (a Kormány környezetvédelemért is felelős tagja) rendeletalkotó, kodifikációs, irányítási feladatkörei.....	14
A vidékfejlesztési miniszter által irányított környezetvédelmi államigazgatási szervek.....	14
A vízügyi igazgatási szervek irányításáért felelős miniszter által irányított környezetvédelmi államigazgatási szervek.....	15
A fővárosi és megyei kormányhivatal (járási hivatal) ágazati szakigazgatási szervei.....	16
A környezetvédelem intézményrendszerének további elemei.....	17
Az Országgyűlés környezetvédelmi tevékenysége.....	17
A helyi (megyei) önkormányzatok környezetvédelmi feladatai.....	17
Az Európai Unió környezetvédelmi szervei, regionális és globális szervezetek.....	17
Alapvető Jogok Biztosa és annak Hivatala.....	17
Környezetvédelmi biztos, megbízott.....	18
Országos Környezetvédelmi Tanács.....	18
A környezetvédelmi igazgatás feladatai, környezetvédelmi igazgatási részterületek.....	20
A környezetvédelmi igazgatás feladatkörei.....	20
Fontosabb jogszabályok.....	23
Irodalom.....	24
Fogalomtár.....	25

A környezetvédelem meghatározása, intézménytörténeti alapjai

A környezet fogalma – logikai értelmezéssel – egy viszonyítási pontot feltételez. Környezet önmagában nincs, csak *valaminek* van környezete. A rendszertudomány alapvető összefüggése szerint a környezet egy adott rendszerre ható tényezők összessége. Rendszernek tekinthető bármelyik környezeti elem, egy faj egyede vagy akár az ökoszisztémák összessége is¹. A rendszer pedig jellemzően visszahat a környezetére. **Az emberi faj esetében éppen a környezetét alkotó természeti (ökológiai) rendszerre való visszahatás** a kulcskérdés. A környezetvédelem általános értelemben azoknak az emberi magatartásoknak az összessége (a vonatkozó jogalkotástól a szelektív hulladékgyűjtésig), amelyek az emberiség (rendszer) és a jogi értelemben vett **környezet**² viszonyának fenntarthatóvá alakítása irányába hatnak. „Olyan céltudatos, szervezett, intézményesített tevékenység, amelynek célja az ember ipari, mezőgazdasági, bányászati stb. tevékenységéből fakadó káros következmények kiküszöbölése és megelőzése”³. A környezetvédelem hatályos jogi meghatározása szerint **olyan tevékenységek és intézkedések összessége, amelyeknek célja a környezet veszélyeztetésének, károsításának, szennyezésének megelőzése, a kialakult károk mérséklése vagy megszüntetése, a károsító tevékenységet megelőző állapot helyreállítása**⁴. A definíció jobb megértését szolgálhatja a következő két kiegészítés. A környezeti kár elkerülésében a megelőzésnél sok esetben hatékonyabb környezetvédelmi cselekvés **az elővigyázatos környezethasználat**⁵. Szintén környezetvédelmi tevékenység mindaz, amely – azt megelőző károsodás hiányában is – **a környezetállapot javítására irányul, illetve ezt eredményezi**⁶.

A környezetvédelem egyrészt mindig is az önkorlátozásról szól⁷, hiszen túlnyomórészt saját környezetterhelő tevékenységünk hatásaival szemben van rá szükség. Másrészt jellemzően „önvédelmi” célzatú is, hiszen az emberi létfeltételek biztosítására⁸, **a megfelelő minőségű környezethez való jog** biztosítására irányul, amelyet a környezetvédelem – egy rövid emberöltőre se visszanyúló – nemzetközi intézményesülésének első eseménye alkalmával, az ENSZ I. Környezetvédelmi Világkonferenciáján (1972) fogalmaztak meg először⁹. A környezetvédelmi szabályozásnak és joggyakorlatnak azóta is világszerte kitüntetett kiindulópontja, „alkotmányhelye” az egészséges környezethez való jog (ld. alább).

Nem véletlen, hogy a nem ember által létrehozott természeti értékek formális elismerése ellenére tartalmilag ma is emberközpontú (antropocentrikus), illetve nagy gazdasági érdekkötöttséggel jellemezhető a környezetvédelmi szabályozás¹⁰. A gazdasági érdek korunknak annyira átható tényezője, hogy még az – eszmei céljai érdekében éppen a gazdasági aktivitás visszafogására törekvő – **(közösségi) környezetjog kialakulása is** részben ennek köszönhető. A közösségi környezetjog első normái – a hatvanas évek végén még jobb híján – a gazdasági célhoz kötöttség elsődleges jogi hivatkozási alapján álltak¹¹. Szaporodásukat az **Európai Közösség (Unió) környezeti akcióprogramjainak**

1 *Maczulak* az ökológiai diverzitást a *ökoszisztémák sokféleségének* legfelső szintjével (ecosystem diversity) egészíti ki, a biológusok által vizsgált különböző ökoszisztémák változatosságaként (MACZULAK, ANNE: *Biodiversity: Conserving Endangered Species*. Facts On File Inc., New York, 2010, 34. o.). A magyar „*természeti (ökológiai) rendszer*” *normatív fogalma* [„az élő szervezetek, életközösségek, valamint ezek élettelen környezetének dinamikus és természetes egysége”, 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről (Tvt.), 4. §, k) pont] éppen ezek összességét fedi le.

2 *Környezet*: a környezeti elemek, azok rendszerei, folyamatai, szerkezete. *Környezeti elem*: a föld, a levegő, a víz, az élővilág, valamint az ember által létrehozott épített (mesterséges) környezet, továbbá ezek összetevői [1995. évi LIII. törvény a környezet védelméről (Kvt.), 4. §, 1-2. pont].

3 BÉRCESI FERENC: *Környezet- és természetvédelmi igazgatás*. In: Kilenyi Géza (Szerk.) – Bende-Szabó Gábor – Bércesi Ferenc et al.: *A Közigazgatási Jog Nagy Kézikönyve*, Complex Kiadó, Bp., 2008, 1219. o.

4 Kvt. 4. § 32. pont.

5 *Környezethasználat*: a környezetnek vagy valamely elemének igénybevétele, illetőleg terhelésével járó tevékenység [Kvt. 4. § 9. pont].

6 *Környezetjogi normának* tekinthetők mindazok az előírások is, amelyeket eredetileg nem környezetvédelmi céllal alkottak és nem így sorolják be, de utólag kiderül róluk, hogy messzemenően alkalmasak környezetvédelmi célok elérésére. A jogfejlődésnek ez az útja egészen természetes, ld. pl. a gépjárművek megengedett zajszintjére vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló 70/157/EGK tanácsi irányelvet, amely kiváló környezetvédelmi jogi normának bizonyult. Ma már egyértelműen a zajvédelem, az egészséges környezethez való jog jut eszünkbe elsődleges célként a gépjárművek megengedett zajszintjének szabályozásakor, nem a gazdasági, a piac zavartalan működéséhez fűződő cél, amely eredetileg hozzá tapadt.

7 Kezde pl. III. Károly 1729. évi dekrétumával a vadászat és madaraszat tilalmi időinek megállapításával.

8 *A környezetvédelem* – valamennyi szakterületével együtt, amelyekkel totális területfedést és térkitöltést ér el – *globális élőhelyvédelemként* is felfogható, többek között az emberi faj élőhelyének védelmeként.

9 Az ENSZ I. Környezetvédelmi Világkonferenciája (Stockholm), Nyilatkozat az irányelvekről. Ez az esemény, illetve dokumentum a globálissá nőtt környezetvédelmi problémák elleni törekvések intézményesülésének alapköve. A környezetvédelem korábban, különösen „a II. világháborút megelőzően még a lokális, illetve a regionális szintet sem lépte túl” (GELLÉRTHEGYI ISTVÁN: *A környezetvédelem nemzetközi szabályozásának fejlődése*. Pro Publico Bono Online, 2011/1. Internetcím: <http://www.propublicobono.hu> (Letöltés ideje: 2013. 09. 14.), 1. o.).

10 Tisztán emberközpontú és ökonómikus szemléletet tükröz pl. még a Rio-ban elfogadott Biológiai Sokféleség Egyezmény „*biológiai erőforrásokra*” vonatkozó definíciója is, miszerint azok a genetikai erőforrásokat, szervezeteket vagy azok részeit, populációkat vagy az ökológiai rendszerek bármely más élő komponenseit tartalmazzák, amelyek *az emberiség számára ténylegesen vagy potenciálisan felhasználhatók vagy értékesek* (1995. évi LXXXI. törvény a Biológiai Sokféleség Egyezmény kihirdetéséről, 2. cikkely).

11 *De iure* nem is voltak tehát környezetjogok, mégis, *de facto* a környezet védelmét szolgálták. A termeléssel, termékekkel szemben támasztott eltérő tagállami (pl. motoros járművek zajszintjére vonatkozó) környezetvédelmi követelmények nivellálására, harmonizálására a piac, a versenytorzulás kiküszöbölésének igénye ösztönözte a közösségi, majd uniós jogalkotót.

sortát nyitó közösségi környezetpolitikai alapdokumentum nagymértékben ösztönözte, amelyet a Tanács 1973 novemberében fogadott el. A környezetvédelmi jogalkotást az **Egységes Európai Okmány (1987)** emelte „alkotmányos szintre”, beillesztve a Római Szerződés Közösség politikáiról szóló harmadik részébe a **környezetről szóló VII. címet** (a Maastrichti Szerződés után **XVI. cím**).

Szintén 1987-ben publikálta a Környezet és Fejlődés Világbizottság (Brundtland Bizottság) a „fenntartható fejlődés” fogalmát tartalmazó „Közös Jövők” című jelentését¹², amely szerint a **fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen szükségleteit, anélkül hogy veszélyeztetné a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket**”.

A korai szektorális megközelítést meghaladva később, különösen az 1992-es, Rio de Janeiróban rendezett, **„környezetről és fejlődésről” szóló II. Környezetvédelmi Világkonferencia** óta a „fenntartható fejlődés” kompromisszumos eszméje jegyében, integráltan igyekeznek az emberiség összeegyeztetni a környezeti, valamint a gazdasági és szociális fenntarthatóságot¹³. 2002-ben Johannesburgban (Rio+10), majd 2012-ben ismét Rio-ban (Rio+20) rendeztek környezetvédelmi csúcstalálkozót az ENSZ égisze alatt és a „Riói Csúcs” szellemében, ám egyre inkább lendületet veszve a különböző érdekcsoportok közötti ellentétek feloldatlansága miatt. Az Európai Unió végig zászlóshajóként vezette a nemzetközi környezetügyet¹⁴, a „gazdasági válsághangulatban” azonban elkezdte áthelyezni a hangsúlyt a fenntarthatóság gazdasági pillérére¹⁵, holott a növekedés a Föld biofizikai korlátaiba ütközik.

A hazai környezetvédelmi szabályozás gyökerei az erdővédelmi¹⁶, természetvédelmi¹⁷, a vízjogi szabályozás és az iparhatósági követelmények körében jelentek meg, megkülönböztethető sajátosságai azonban csak a XX. század második felében formálódtak ki¹⁸. Amint látható, az intézménytörténet kapcsán felvetődik egy elhatárolási kérdés is. Amennyiben az alábbi indokokkal és a legjobb szándékkal a **természetvédelmet a környezetvédelem részének** tekintjük, akkor száz évvel előbbre kell datálni születési időpontját, ugyanis a természetvédelem születését hagyományosan a világ *első nemzeti parkjának* alapításához köti a szakirodalom (1872, Yellowstone). A két védelmi rezsim egymáshoz való viszonyát kifejező ún. **komplementer elv** szerint a két – önmagában is rendkívül összetett, egymást kiegészítő – terület tevékenységét, stratégiáját és intézkedési tervét a **mellérendeltség** és egyenrangúság szigorú tiszteletben tartásával szorosan össze kell hangolni, mert a két terület kölcsönösen hat egymásra¹⁹. Tisztán látható volt a természetvédelem bizonyos autonómiája még szervezeti vonalon is, „hiszen – nemzetközileg elismert – egyedülálló sajátossága volt a hazai természetvédelmi igazgatásnak az önálló hatóság léte a 2005. évi átszervezésig”²⁰. A természetvédelem, illetve a fenntartható fejlődés környezeti tartópillére ugyanakkor azonos alapokon nyugszik, mindkettő „az élet természeti alapjait”²¹ törekszik megővni az azokat felélni látszó emberi aktivitástól. Abból kiindulva pedig, hogy a környezeti elemek egy részét pontosan illesztve fedi le a természetvédelem, természetes munkamegosztásban áll az *egész* környezet védelmére irányuló cselekvési, illetve normarendszerrel. Így a nemzetközi események dátumai szerinti, hajlottabb kora ellenére **tekinthető a környezetvédelem egyik**, a védelemre érdemesnek tartott természeti értékek, élettelen képződmények, valamint élő, a vitális környezeti elemhez tartozó szervezetek, azok rendszereinek és élőhelyeinek megőrzését²² célzó **szakterületének is**²³. A jogalkotó megoldása kedvez mindkét vélemény képviselőinek, mivel a rangidősség kérdésében úgy foglal állást, hogy a *lex generalis – lex specialis reláció* eszközét használja. Ez

12 *Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development* (Brundtland Commission). Oxford University Press, Oxford, 1987. 43. o.

13 A fenntartható fejlődés tehát *három pilléren nyugszik*: a környezeti alappilléren, a gazdasági, valamint a szociális pilléren és mindhárom mérlegelni kell a konkrét intézkedések meghozatalakor, azonban nem mindegy (különösen köztük előálló érdek-kollízió esetén), hogy melyiket milyen súllyal. *Winter alapnak („fundament”) tekintti a környezetet, és csak két pillért különböztet meg, amelyek erre az alapra épülnek rá [ld. WINTER, GERD: A fundament and two pillars: the concept of sustainable development 20 years after the Brundtland report. In: BUGGE, HANS CHRISTIAN – VOIGT, CHRISTINA: Sustainable development in international and national law. (1. 2. fejezet), Europa Law Publishing, Groningen, 2008, 25-45.]*

14 Az európai bírósági gyakorlat szerint is *általános érdekeltségen nyugvó alapvető célkitűzés a környezet védelme, „amely mellett a Közösség állhatatosan kitart”* [Court of Justice, Case 240/83 (1985) E.C.R. 531.].

15 Ld. *EURÓPA 2020 Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája*, COM(2010) 2020 végleges, A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE, 10.

16 Ld. Zsigmond király 1426. évi kíméletes erdőhasználatot előíró rendelkezését, az 1565. évi, az 1669. évi erdőrendtartásokat, illetve az első magyar (és egyik legkorábbi európai) erdőtvényt (1879. évi XXXI. tc.).

17 Ld. az erdőkről és a természetvédelemről szóló 1935. évi IV. törvénycikket, első intézkedésként pedig a nagyharsányi magyar kikerics élőhelyek 1935-ben történt *természeti emlékké* nyilvánítását, 1939-ben pedig a Debreceni Nagyerdő egy részének *természetvédelmi területté* nyilvánítását.

18 BÁNDI GYULA: *Környezetjog*. Osiris, Bp., 2000, 14.

19 TARDY JÁNOS – VAJNÁNÉ MADARASSY ANIKÓ: *Fogalmak és alapelvek*. In: ÁNGYÁN JÓZSEF (szerk.) et al.: *Védett és érzékeny természeti területek mezőgazdálkodásának alapjai*. Mezőgazda Kiadó, 2003, 49.

20 FODOR LÁSZLÓ: *A hatékonyság kérdése és a végrehajtási deficit jelensége a környezetvédelmi szabályozásban*. In: FODOR LÁSZLÓ (szerk.) – PRUGBERGER TAMÁS – BARANYI TAMÁS et al.: *A környezetvédelmi jog és igazgatás hatékonyságának aktuális kérdései*. Debreceni Konferenciák III., Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar – Lícium-Art Kiadó, Debrecen, 2005, 46.

21 Ld. a 28/1994. AB határozat indokolásának III. részét.

22 Védetté nyilvánítását, megőrzését, kezelését, fejlesztését, gyarapítását, bemutatását, károsodásuk megelőzését, illetve helyreállítását (rehabilitáció, rekonstrukció).

23 HORVÁTH GERGELY: *A környezetvédelem, a természetvédelem és az élőhelyvédelem viszonyrendszere a hazai jogi szabályozásban*. *Jogtudományi Közöny*, 2013/7-8., 358. o.

a Kvt. (ld. alább) azon logikus jogtechnikai megoldásából olvasható ki, miszerint *anyagjogsabályként* kimondja, hogy *vele összhangban* külön törvény rendelkezik a természet és a táj védelméről²⁴.

Nem elfelejtendő tehát a táj mint „sokszorosán összetett környezeti egység”²⁵ sem. A tájvédelem – mivel a táj egyben biológiai-geológiai egység is – indokoltan a természetvédelmi jog részeként funkcionál.

A hazai környezetvédelem „kormeghatározására” az első környezetvédelmi törvényünk (1976. évi II. törvény) alkalmas, hiszen a nemzetközi intézményesüléshez illeszkedett időben és eszmei korszerűségében is (végrehajtási hatékonyságában kevésbé). Ezt követően a legjelentősebb hatékonyságjavító, illetve jogfejlesztő hatással természetesen az EU környezetvédelmi jogának átvétele, a környezetvédelmi jogharmonizáció, majd a taggá válás járt. A jogterület másik korszakalkotó eredménye az **1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól (Kvt.)**, amely ma is **kerettörvényként**²⁶ fogja át a környezetre gyakorolt hatással²⁷ bíró életviszonyokat vele összhangban szabályozó tekintélyes normatömeget²⁸. Közvetlenül felette helyezkedik el az „alkotmányos környezetjog” 2011-ben megerősödött szabályozási szintje.

²⁴ Kvt., 3. § (2) bek. a) pont. A Tvt. pedig háttérjogsabályává fogadja az anyagjogsabályt [3. § (2) bek.], miközben lex specialisként az általa lefedett szabályozási tárgyak vonatkozásában fölé nő annak.

²⁵ TAMÁS ANDRÁS: *A környezetvédelem jogi alapkérdései*. ELTE Jogi Továbbképző Intézet, Bp. 1976, 73.

²⁶ Nem kódex típusú pl. a francia megfelelőjétől eltérően.

²⁷ *Környezetre gyakorolt hatás*: a környezetben környezetterhelés, illetőleg a környezet igénybevétele következtében bekövetkező változás (Kvt., 4. § 19. pont).

²⁸ Környezetvédelmi kontextusban teljesen magától értetődő jelenség a specializáció folyamata, részletekbe menő jogi szabályozással (STEPHENS, TIM: *International Courts and Environmental Protection*. Cambridge University Press, Cambridge, 2009, 305. o.).

A környezetvédelem alaptörvényi szabályai

Az „alkotmányos környezetjog” intézményei Magyarország Alaptörvényének (2011. április 25.) vonatkozó szakaszaira [a Nemzeti Hitvallás 8. mondata, az Alapvetés P) és Q) cikke, XX., XXI. cikk, 38. cikk (1) bek.] épülnek.

A környezethez való jog

A(z egészséges) környezethez való jog az 1989-es alkotmány-revizió alkalmával vált a magyar jogrendszer részévé, külön alkotmányhelyet nyerve (18.§)²⁹. Ettől kezdve Magyarország **elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez**. Ebben 1995 óta a Kvt. is részt vállal, erősíti az egészséges környezethez való alkotmányos jogok érvényesítésének megfelelő kereteit a kiszámíthatóság és a méltányos teherviselés elve szerint³⁰. A jog – noha akár az élethez való jogból is levezethető lenne – változatlanul bekerült az Alaptörvénybe (XXI. cikk). Emellett megjelenik **a testi és lelki egészséghoz fűződő jog eszközeként** is, mivel előbbinek érvényesülését Magyarország **genetikailag módosított élőlényektől mentes mezőgazdasággal, az egészséges élelmiszerekhez és az ivóvízhez való hozzáférés biztosításával [...], valamint a környezet védelmének biztosításával** is elősegíti (XX. cikk).

A környezethez való jog a *harmadik generációs*, szolidaritási, kollektív-fejlesztési („collective-developmental”) jogok körébe tartozik, a globális hatályú³¹, az emberiség egészét megillető emberi jogok közé³². Épp azzal a két alapjoggal áll összefüggésben, méghozzá kölcsönös függésben, amelyek korlátozhatatlanok: *az élethez való joggal és az emberi méltósághoz fűződő joggal*. Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint is „*a környezethez való jog valójában az élethez való jog objektív, intézményi oldalának egyik része: az emberi élet természeti alapjainak fenntartására vonatkozó állami köteleseget nevesíti külön alkotmányos jogként.*”³³ Az élethez való jogot – alanyi körét tekintve – tágan kell értelmezni, hiszen „a jövő generációk létét” (Kvt., preambulum) is veszélyeztetik a természeti örökség és a környezeti értékek megőrzése, védelme terén tanúsított mulasztások. A generációk közti igazságosság, méltányosság tanúsításának hiánya a leszámítottak emberi méltósághoz fűződő jogát is ugyanúgy érintheti, mint a ma élő embereket. A rájuk hagyományozott környezeti elemek állapota is lehet annyira rossz, hogy emberhez nem méltó körülmények között kényszerülnek élni. Az Alkotmánybíróság szerint a környezethez való jog „*önállósult és önmagában vett intézményvédelem, azaz olyan sajátos alapjog, amelynek az objektív, intézményvédelmi oldala túlnyomó és meghatározó*”³⁴. A környezethez való jog tehát a szociális jogokhoz hasonlóan az állam tevékeny fellépését (pl. hatékony környezetügyi szervezetrendszer kialakítása és működtetése, ld. alább) is megköveteli.

A természeti erőforrások általános védelme és a fenntartható fejlődés

Az Alapvetés P) cikke állítja követelményként a természeti erőforrásaink általános védelmét. A természeti erőforrások példalódzó felsorolása egyben környezetvédelmi szakterületek nevesítését jelenti. A termőföld említése a *föld- és talajvédelmet*, a vízkészlet³⁵ a *vízvédelem* részterületét, az erdők és a biológiai sokféleség, a honos növény- és állatfajok említése az *élővilágvédelmi-termesztvédelmi szakterületet*, a kulturális értékek kiemlése (és az emberhez méltó lakhatás feltételeinek biztosítására törekvés, XXII. cikk) a *mesterséges (épített) környezeti elem védelmét szolgáló környezetjogi szakterületet* jeleníti meg. Az említett, a nemzet közös örökségét képező védett jogi tárgyak védelmi rendszerükkel metonimikusan egybeforznak, említésük alaptörvényi hivatkozási helyet alkotva erősíti azokat.

Az Alaptörvény leszögezi, hogy **vállaljuk, hogy örökségünket, [...] a Kárpát-medence természet adta [...] értékeit ápoljuk és megóvjuk**³⁶. A megóvás konstans vagy akár szigorodó védelmi szintet nyújtó normákat követel. Az Alkotmánybíróság a 28/1994. (V. 20.) AB határozatában kimondta, hogy az állam a természetvédelem jogszabályokkal biztosított szintjét nem csökkentheti, kivéve, ha ez más alapjog vagy alkotmányos érték érvényesítéséhez

29 1989. évi XXXI. törvény az Alkotmány módosításáról, 2. §

30 A Kvt. valóban többes számot használ („környezethez való alkotmányos jogok”) [Kvt, 1. § (2) bek.].

31 Területi hatályát tekintve szó szerint *univerzális*, ld. a világűr szennyezés („űrszemét”) növekvő problémáját.

32 Egyéb kollektív jogok mellett, pl. a békéhez való jog, a szociális fejlődéshez való jog, a természeti erőforrásokhoz való hozzáférés joga, vagy a generációk közti méltányossághoz fűződő jog. Érdekesként említést érdemel, hogy az új évezredben terjedőben van az egyre növekvő típusgazdaságot mutató emberi jogok egy részének *negyedik generációba* sorolása is (ld. bioetikai kérdések emberi jogi vonatkozásai).

33 28/1994. (V. 20.) AB határozat.

34 28/1994 (V. 20.) AB határozat.

35 Az *ivóvíz* másutt is külön kiemelt védett tárgy (XX. cikk).

36 Nemzeti Hitvallás, 8. mondat.

elkerülhetetlen³⁷. A szükségességi-arányossági teszt Alaptörvénybe emelésével tulajdonképpen a **visszalépés tilalmának** az Alkotmánybíróság által kidolgozott elve is megfogalmazást nyert³⁸.

Az egészséges környezethez való jog szolidaritási jellege az államok összefogásának szükségességét és kötelezettségét jelenti. Ezt az *állam-állam viszonylatot* a Q cikk (1) bekezdése fogalmazza meg, miszerint Magyarország a béke és a biztonság megteremtése és megőrzése³⁹, valamint **az emberiség fenntartható fejlődése érdekében** együttműködésre törekszik a világ valamennyi népével és országával. A fenntarthatóság környezeti pillérrel is bír, tagadhatatlan tehát a cikk környezetvédelmi célja (nemzetközi, egyezményes környezetvédelem). Ezzel került a hazai környezetjog legmagasabb szintjére a – kizárólag nemzetközi összefogással elérhető – fenntartható fejlődés eszméje, amely leszármazottainkra is tekintettel van.

A jövő nemzedékek érdekeinek védelme az Alaptörvényben

A környezethez való jog szolidaritási jellegének egyik sajátos rétege a jog által sem könnyen kezelhető alanyi kérdést is felvet, ugyanis arról szól, hogy **a majdan megszületendő nemzedékek érdekeit, „jogait” kell elismernie** a jelenleg környezethasználói pozícióban lévő valamennyi jogalanynak (generációk közötti méltányosság).

Természetesen az Alaptörvény (a Nemzeti Hitvallásban) leszögezi, hogy **felelősséget viselünk utódainkért⁴⁰, ezért anyagi, szellemi és természeti erőforrásaink gondos használatával védelmezzük az utánunk jövő nemzedékek életfeltételeit** (8. mondat). A többes szám használata teljesen indokolt, hiszen az Alapvetés P) cikke *erga omnes* (mindenkit lefedő) kötelezeti kört von: **a természeti erőforrások védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége**. Az államé az aktív magatartás (jogalkotás, szervezetrendszer kialakítása és működtetése, a védelem garantálása) és a passzivitás kötelezettsége (a jövő generációk jogainak tiszteletben tartása, a csorbításuktól való tartózkodás) is, a többi jogalany kötelezettsége pedig a gondos és kíméletes környezethasználat⁴¹.

A természeti erőforrások megóvása, valamint a jövő nemzedékek szükségleteinek figyelembevétele a nemzeti vagyon kezelésének és védelmének céljaként is megjelenik az Alaptörvényben⁴². A vagyoni viszonyokkal értelemszerűen szorosan összefonódik a környezeti elemek kérdésköre, hiszen a nemzeti vagyonnak jelentős részét teszi ki például a hazai föld- és vízkincs, amely részarány a jövőben drámaian emelkedni fog.

37 Az Alkotmánybíróság több határozatában megállapította azt, hogy ez a mérce nem csak a természetvédelemre, hanem a környezetvédelemre is irányadó. [14/1998. (V. 8.) AB határozat, ABH 1998, 126, 130., 30/2000. (X. 11.) AB határozat, ABH 2000, 202, 205.]

38 FÜLÖP SÁNDOR: *A jövő nemzedékek országgyűlési biztosának állásfoglalása az új Alaptörvény környezetvédelmi és fenntarthatósági rendelkezéseiből eredő állami felelősségről* (JNO-258/2011), 12. pont. Ez az ún. „*non derogation principle*”, vagyis a védelmi szinttől való visszalépés tilalmának elve.

39 Egy másik harmadik generációs jog, amely a nemzetközi dimenzió szintjét és a szolidaritást egyaránt igényli.

40 Az Európai Unió Alapjogi Chartájának preambuluma is hangsúlyozza a jövő nemzedékek iránt viselt felelősséget.

41 Aki ezt a követelményt megszegve „a környezetben kárt okoz, köteles azt - törvényben meghatározottak szerint - helyreállítani vagy a helyreállítás költségét viselni” [Alaptörvény, XXI. cikk (2) bek.]

42 Alaptörvény, 38. cikk (1) bek.

Önellenőrző tesztkérdések:

1. Mi a „környezet” jogi értelemben?

.....

2. Mi minősül környezethasználatnak?

.....

3. Hogyan definiálja a fenntartható fejlődést a magyar jogalkotó?

.....
.....

4. Ismertesse a környezetvédelem és a természetvédelem egymáshoz való viszonyával kapcsolatos két elméletet!

.....
.....
.....
.....
.....

5. Magyarország Alaptörvényében miként jelenik meg az egészséges környezethez való jog?

.....
.....
.....

A környezet védelmének alapelvei

Az elvek rendszerezése

A környezetvédelem egy globális rendszerproblémára, parancsoló szükségszerűségre keres sürgető választ, miközben fiatal szakterület (ld. fentebb) és dinamikusan változik. Ez a pozíció széles eszmei-elvi alapokat kíván. A környezetvédelmi elvek egyik része ideális (eszmei), másik része gyakorlati, tudományos. Vannak átfogó, illetve szűk hatókörű, különböző szinteken, (jog)forrásokban megjelenő, valamint szinte ki sem mondott elvek is. Elsőként érdemel nevesítést **az élet tiszteletének és védelmének elve**, amely mély értelmében mindent magába foglal, mégis jó, hogy az ehhez képest technikai, operatív elvek (ehelyütt fel sem sorolható) egész serege segíti. Az elvek *a gyakorlati formálódás menetében betöltött szerepük és megjelenési helyük alapján alapvetően három csoportba sorolhatók:*

- a.) a környezetpolitika elvei, amelyek csak részben azonosíthatók a jogi elvekkel, és amelyek a környezetvédelem legáltalánosabb kereteit szabják meg;
- b.) a környezetjogi rendszerépítő jogi alapelvek, amelyek nemzetközi integrációs szervezetek (pl. EU) vagy nemzeti jogrendszerek kialakítása során nélkülözhetetlenek;
- c.) a szakterületekre jellemző elvek, melyek megtalálhatók akár egy nemzetközi egyezményben, akár a környezetet veszélyeztető egyes tényezők – pl. hulladék - átfogó szabályozása esetében⁴³. Egyes elvek – jelentőségükből fakadó nagy áthatoló képességük miatt – a rendszerezés több szintjét is áthatják (pl. a fenntartható fejlődés elve).

A **környezetpolitika elvei** közé tartoznak pl. az első közösségi környezeti akcióprogramban megfogalmazott, máig is érvényes alapelvek (a szennyezés, illetve a környezeti ártalmak forrásánál történő fellépés, regionális és nemzetközi együttműködés stb.). A hazai környezetpolitika mindenkori alapidokumentuma a hatévente megújítandó Nemzeti Környezetvédelmi Program (NKP)⁴⁴ szintén ebbe a körbe eső elveket fogalmaz meg (pl. NKP I.: „gazdaszemlélet”, NKP II.: „a környezetpolitika ágazati és regionális integrációjának erősítése”, NKP III.: „nemzedékek közötti igazságosság”).

A **jogi alapelvek** irányt mutatnak a jogalkotás és a jogalkalmazás (jogértelmezés) számára is (ld. pl. az általános jogelvvé erősödött „szubszidiaritás”⁴⁵ elve, „a környezetvédelem magas szintje”, a „külső integráció”, „a szennyező fizet”⁴⁶ elve az uniós jogban, vagy „a környezetvédelem tervszerű alakításának” elve, illetve „a környezeti nevelés, oktatás” elve a Kvt. V. fejezetében).

A **szakosított elvek** az egyes sajátos szabályozási részterületek („szektorok”) alapelvei (pl. a „visszaforgatás” elve a hulladékgazdálkodás esetében).

A magyar környezetvédelmi törvényben (is) nevesített elvek

Az elővigyázatosság, a megelőzés és a helyreállítás (Kvt. 6-8. §§)

A megelőzés a környezetvédelem legpraktikusabb és leghatékonyabb elve, mivel kizárni igyekszik a konkrét környezethasználatok miatt tudományos bizonyossággal várható, és esetleg továbbgyűrűző környezeti problémák kialakulását is. Az elővigyázatosság elve a megelőzés környezetjogi elvéhez viszonyítva még *szigorúbb követelményt* állít fel. A lehetséges károsodáshoz vezető tevékenység és a környezetkárosodás közti okozati összefüggéssel kapcsolatban *nem követeli meg a teljes tudományos bizonyosságot*.

Az ENSZ Biológiai Biztonsági Jegyzőkönyve pl. kimondja, hogy a tudományos bizonyosság hiánya [...] nem lehet akadálya annak, hogy a Résztes Fél szükség szerint a kérdéses élő, módosított szervezet importálásával kapcsol-

43 BÁNDI GYULA (szerk.) et al: *Az Európai Bíróság környezetjogi ítélkezési gyakorlata*. Szent István Társulat, Bp. 2008, 95. o.

44 83/1997. (IX. 26.) OGY határozat a Nemzeti Környezetvédelmi Programról (NKP I.), 132/2003. (XII. 11.) OGY határozat (NKP II.), 96/2009. (XII. 9.) OGY határozat (NKP III.).

45 A szubszidiaritás elve (eredetileg a környezetre vonatkozó tevékenységekkel kapcsolatos) döntéshozatali szint megválasztását a hatékonyabb érvényesüléshez köti, a Közösség cselekvését irányító általános elvként („kiegészítő kompetencia”) a hatáskört oda telepíti, ahol a célok jobban elérhetők. Az elvet az Egységes Európai Okmány vezette be a környezetvédelmi fejezet részeként, értelmezési köre később tágult ki.

46 A környezet jogszerű terhelésének, jogszerűtlen szennyezésének vagy veszélyeztetésének alanya köteles a helytállásra, a (pl. megelőző intézkedéseket is illető) költségek viselésére.

latban döntést hozzon, [...] annak érdekében, hogy elkerüljék vagy a minimálisra csökkentsék a potenciálisan káros hatásokat⁴⁷.

Az *elővigyázatosság és a megelőzés* (részleges) eredménytelensége esetén a környezethasználó természetesen köteles gondoskodni a tevékenysége, mulasztása miatt károsodott környezet helyreállításáról.

Felelősség elve (9. §)

A környezethasználó jogi normákban szabályozott felelősséggel tartozik tevékenységének a környezetre gyakorolt hatásaiért. Emellett a környezetvédelem állami aktivitást, felelősség- és kötelezettségvállalást is feltételez.

Együttműködés (10. §)

Az állami szervek, a helyi önkormányzatok, a természetes személyek és szervezeteik, a gazdálkodást végző szervezetek és mindezek érdekvédelmi szervezetei, valamint más intézmények együttműködni kötelesek a környezet védelmében. Ez a kötelezettség a másik (érdekelte) fél oldalán jogot generál. Az elv alapvetően eljárási természetű, tipikus példája a szakhatósági közreműködés⁴⁸.

Tájékoztatás, tájékoztatás és nyilvánosság (12. §)

A környezet védelmével kapcsolatos állampolgári jogok gyakorlása és kötelezettségek teljesítése céljából a közfeladatot ellátó szervek mindenki számára lehetővé teszik valamennyi környezeti információnak – mint közérdekű adatnak – a megismerését. Az **aktív információs jog** a környezeti információval rendelkező szerv (adatgazda) oldalán közzétételi kötelezettséget⁴⁹ teremt, a jog **passzív** formája alapján pedig kérés esetén köteles az adatgazda a rendelkezésére álló környezeti információt hozzáférhetővé tenni. Erre épül a *társadalmi részvétel (direkt participáció), amelynek keretében* lehetővé kell tenni a döntéshozatali folyamatokban való *informált és akár üggyöntő jelentőségű* közreműködést is (ld. pl. véleménynyilvánítási lehetőségek környezeti ügyekben, népszavazás). Garanciális szempont, hogy az említett jogok érvényesítését jogorvoslati lehetőség is erősítse. Ezzel kirajzolódta a nyilvánosság környezetügyi érdekérvényesítésének irányai, amelyeket a vonatkozó nemzetközi szerződés címe is kijelöl (2001. évi LXXXI. törvény a környezeti ügyekben az információhoz való hozzáférésről, a nyilvánosságnak a döntéshozatalban történő részvételéről és az igazságszolgáltatáshoz való jog biztosításáról szóló, Aarhusban, 1998-ban elfogadott Egyezmény kihirdetéséről).

Az uniós elsődleges jogban kiemelt és a magyar környezetvédelmi törvényben is „bennfoglalt” két legfontosabb alapelv

Az integráció elve

Az **integráció elvének érvényesítése a fenntartható fejlődés elérésének módszere**, a két fogalom kölcsönösen támogatja egymást. A környezetvédelmi jog a jogrendszerben „vírus”⁵⁰ módjára terjedő jogterület, annak is köszönhetően, hogy alapelveként követni rendeli a *külső integráció elvét*⁵¹, amely szerint *a környezeti követelményeket be kell építeni a társadalmi-gazdasági viszonyok alakítására irányuló, illetve azt eredményező minden tevékenységbe*, mivel legalábbis potenciálisan változást idézhetnek elő a környezetben is, annak igénybevételével járhatnak.

*A környezetvédelem igazgatása és gyakorlata, amennyire csak lehetséges, ugyancsak tekintettel kell, hogy legyen más szektorok szempontjaira. Csak az integráció kölcsönössége esetén várhatjuk el, hogy a környezetvédelmi jogot ne tekintsek jogrendszerünkben idegen testnek*⁵².

Az Európai Unió elsődleges joga szerint „a környezetvédelmi követelményeket – különösen a fenntartható fejlődés előmozdítására tekintettel – be kell illeszteni az uniós politikák és tevékenységek meghatározásába és végrehajtásába.”⁵³ Az EU tehát szintén valamennyi uniós politika folyamatos „zöldülését” kívánja meg.

47 2004. évi CIX. törvény a biológiai biztonságról szóló, Nairoiban, 2000. május 24-én aláírt Cartagena Jegyzőkönyv kihirdetéséről, Döntési eljárás, 10. Cikk, 6. pont.

48 FODOR LÁSZLÓ: *Környezetvédelmi jog és igazgatás*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2012, 55. o.

49 Pl. a közigazgatási hatósági eljárás általános szabályairól szóló törvény hatálya alá tartozó olyan jogerős vagy fellebbezésre tekintet nélkül végrehajthatóvá nyilvánított határozatot, illetve környezetvédelmi hatósági szerződést közzé kell tenni, amelynek végrehajtása jelentős környezeti hatással jár.

50 A hasonlat a terjedés (pl. számítógépes) vírushoz hasonló *ütemére és átitűző jellegére*, nem annak negatív hatásaira utal.

51 Így tesz az Uniós jogalkotó is [AZ EURÓPAI UNIÓ MŰKÖDÉSÉRŐL SZÓLÓ SZERZŐDÉS (EUMSZ) 11. cikk, HL 2010/C 83/53.].

52 FÜLÖP SÁNDOR: *Környezetvédelmi Eljárásjog*. PhD-dolgozat, Debrecen, 2011, 10-11. o.

53 EUMSZ 11. cikk.

A Kvt. külön címet szentel III. fejezetében a környezetvédelem érvényesítésének a szabályozásban és más állami döntéseknél, a környezetvédelem állami feladatainak példálódzó felsorolásában pedig szintén szerepel a környezetvédelmi követelmények érvényesítése az állam más irányú feladatai ellátása során is⁵⁴.

A **belső integráció** elve alapján minden környezeti elemet önmagában, **a többi környezeti elemmel alkotott egységben és az egymással való kölcsönhatás figyelembevételével** kell védeni (Kvt. 13. §). Az integráció a környezetért felelős szervek beépítését is jelenheti a közigazgatás egységes rendszerébe – azaz **szervezeti vagy hatásköri integrációt**⁵⁵.

Paradoxnak látszó helyzet, de egyenes szándékkal éppen ebbe az irányba tart a környezetvédelem magától is, az integráció elvének maradéktalan érvényesülése esetén ugyanis nem lenne szükség elkülönült szabályozásra, sőt környezetvédelemért felelős apparátusra sem, hiszen ebben az ideális esetben valamennyi szektort a legmagasabb környezettudatosság hatná át.

A fenntartható fejlődés elve

Ez a távlati gondolkodáson, rendszerszemléletű, átfogó (holisztikus) megközelítésen alapuló eszmerendszert átfogó elv elméletileg alkalmas a nemzedékek közötti méltányosság biztosítására. Amint a történeti alapoknál látható volt, a fenntartható fejlődés a nemzetközi környezetvédelmi tárgyú szerződések központi kategóriája, emellett **„az Unió összes politikáját és fellépését irányítja”**⁵⁶. Az Európai Unióról szóló Szerződés (EUsz) céljai között deklarálja, hogy „az Unió Európa fenntartható fejlődéséért munkálkodik”, és annak jelzéseként, hogy ebbe beleérti a fenntarthatóság környezeti pillérét, ugyanott kiemeli a környezetminőség magas fokú védelmének és javításának rész célját is⁵⁷.

Nemzeti Környezetvédelmi Programjainknak is legfőbb törekvése a **fenntartható fejlődés megvalósításának környezeti megalapozása, a Kvt. céltelezése pedig a fenntartható fejlődés biztosításával zárul** (1. §).

A **magyar jogalkotó a fenntartható fejlődést** körülíró, az uniós célokra is utaló, teljességre törekvő módon definiálja, miszerint az nem más, mint **„társadalmi-gazdasági viszonyok és tevékenységek rendszere, amely a természeti értékeket megőrzi a jelen és a jövő nemzedékek számára, a természeti erőforrásokat takarékosan és célszerűen használja, ökológiai szempontból hosszú távon biztosítja az életminőség javítását és a sokféleség megőrzését”**⁵⁸.

A gazdag elvrendszer gyakorlati érvényesítése – az önkéntes jogkövető környezethasználók és a bírói fórumok mellett⁵⁹ – a hasonlóan összetett környezetvédelmi intézményrendszer feladata.

54 Kvt. 38. § a) pont.

55 BÁNDI [2000]: i. m., 67. o.

56 Az EU fenntartható fejlődésre vonatkozó megújult stratégiája (EU SDS), Az Európai Unió Tanácsa, Brüsszel, 2006. június 9. (10.06) (OR. en) 10117/06, 1. pont

57 EUsz, 3. cikk

58 Kvt., 4. § 29. pont

59 Az Európai Bíróságra kerülő környezetvédelmi tárgyú ügyek aránya 20% fölötti az összes uniós jogeseten belül. Bándi rámutat arra, hogy az Európai Bíróság gyakorlata része a másodlagos jognak és nem tekinthető külső tényezőnek. A hazai joggyakorlatban erről sokan hajlamosak megfeledkezni (Bándi et al. [2008]: i. m. 12. o.).

Önellenőrző tesztkérdések:

1. Sorolja fel a magyar környezetvédelmi törvényben (is) nevesített elveket!

.....
.....
.....

2. Hogyan csoportosíthatók a környezetjog elvei (3 csoport)?

.....
.....

3. Mi a különbség az aktív, illetve passzív információs jog között?

.....
.....
.....

4. Mit jelent a környezetjog belső integrációja?

.....
.....
.....

5. Hogyan definiálja a fenntartható fejlődést a magyar jogalkotó?

.....
.....
.....

A környezetvédelmi igazgatás szervezetrendszere

A környezet védelmét, megőrzését szolgáló, állami működtetésű **intézményrendszer végrehajtó hatalmi ághoz tapadó, közigazgatási elemei** irányítási, ellenőrzési és operatív jellegű feladatokat látnak el.

A Kormány

Az állami környezetvédelmi feladatok végrehajtását a Kormány **irányítja**, ennek keretében meghatározza és összehangolja a minisztériumok és a Kormánynak közvetlenül alárendelt szervek környezetvédelmi tevékenységét.

A vidékfejlesztési minisztérium

A környezet-, illetve természetvédelmi érdekek csúcsszerve 1988-ig hivatal⁶⁰ elnevezéssel, azóta változatos tárca-összetételű és elnevezésű minisztériumként működik. A minisztérium „szükségképpen” alkotmányos alapintézmény, a miniszter munkaszerve, másrészt a Kormány irányítása és a miniszter vezetése alatt álló különös hatáskörű államigazgatási szerv⁶¹, amelyen belül **államtitkársági szinten jelenik meg a környezetügy**.

A Környezetügyért Felelős Államtitkárság feladata a fenntartható fejlődés és az integráció elvének érvényesítése, a környezeti elemek és azok rendszerének védelme, valamint a természeti értékek megőrzése. A Környezetügyi Államtitkárság szervezetenként két helyettes államtitkárságra tagolódik, a Környezet- és Természetvédelemért Felelős Helyettes Államtitkárságra és a Vízügyekért Felelős Helyettes Államtitkárságra.

A vidékfejlesztési miniszter (a Kormány környezetvédelemért is felelős tagja) rendeletalkotó, kodifikációs, irányítási feladatkörei

A vidékfejlesztési miniszter (a továbbiakban: miniszter) a Kormány **környezetvédelemért, természetvédelemért és vízvédlemért** (is) felelős tagja. (Fontos változás, hogy a **vízgazdálkodásért** már a belügyminiszter felel). A miniszter felhatalmazás alapján **miniszteri rendeleteket** ad ki, illetve **jogszabály-előkészítő** munkát végez a felelősségi körébe eső környezetvédelmi, illetve természetvédelmi tárgyú életviszonyok, szabályozási tárgyak vonatkozásában. A miniszter **irányítja a környezetvédelmi igazgatást**.

A miniszter a környezetvédelemért, valamint a természetvédelemért való felelőssége körében többek között

- * felel a környezet és természet állapotáért, az állatok védelméért,
- * elemzi és értékeli a környezet, a természet állapotát,
- * összehangolja, illetőleg feladatkörében működteti a környezet és a természet állapotának felmérését és értékelését szolgáló mérő-, megfigyelő-, ellenőrző-, értékelő- és információs rendszert,
- * A környezetvédelmi célkitűzések kialakítása és a környezetvédelmi feladatok megvalósításának elősegítése érdekében egységes elektronikai hálózatot képező Nemzeti Környezeti Térinformatikai Rendszert (az EU INSPIRE irányelve⁶² által megkívánt interoperabilis nemzeti térinformációs infrastruktúra) létesít és működtet a kormányzati portál részeként.

A vidékfejlesztési miniszter által irányított környezetvédelmi államigazgatási szervek

A jelenleg hatályos közép-, illetve alsószintű szervezeti rendszer kialakítása során érvényesült az integrált környezetvédelem szemlélete is a korábban szektor-orientáltabb szervezetrendszerrel szemben⁶³. Kétféle alárendelt közigazgatási szervtípust különböztethetünk meg: egyrészt a hatósági feladatokat és ezek megalapozásához szükséges tevékenységet ellátó **felügyelőségeket** (*OKTF és a területi felügyelőségek*), valamint a nem hatósági, hanem szolgáltatási, kezelési, tervezési, koordinációs és véleményezési jogkörrel bíró **igazgatóságokat** (pl. nemzeti park igazgatóságok)⁶⁴.

60 1962-től Országos Természetvédelmi, 1977-től Országos Természetvédelmi és Környezetvédelmi Hivatal

61 PATYI ANDRÁS – VARGA ZS. ANDRÁS: *Általános közigazgatási jog (az Alaptörvény rendszerében)*. Dialóg Campus, Budapest – Pécs, 2012, 286. o.

62 AZ EURÓPAI PARLAMENT és a TANÁCS 2007/2/EK IRÁNYELVE (2007. március 14.) az Európai Közösségen belüli térinformációs infrastruktúra (INSPIRE) kialakításáról

63 GELLÉRTHEGYI ISTVÁN: *Az európai unió környezetvédelmi szabályozása fejlődésének hatása a hazai környezetvédelmi igazgatás fejlesztésére*. Pro Publico Bono Online, 2011/1. Internetcím: <http://www.propublicobono.hu> (Letöltés ideje: 2013. 09. 14.), 29. o.

64 FODOR [2012]: i. m. 62. o., GELLÉRTHEGYI [2011]: i. m. 29. o.

Országos Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főfelügyelőség (a továbbiakban: OKTF)

Az Országos Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főfelügyelőség („országos zöldhatóság”) a miniszter irányítása alatt működő központi hivatal, önállóan működő és gazdálkodó központi költségvetési szerv, amelynek illetékessége az ország egész területére kiterjed. Az OKTF 2008 óta (alapító) tagja az új, szövetségi jogi státuszú IMPEL hálózatnak.

A környezetvédelmi és természetvédelmi felügyelőségek rendszere (általános környezetvédelmi igazgatási szerv, „zöldhatóság”)

A környezetvédelmi és természetvédelmi felügyelőség (felügyelőség) az OKTF – alárendeltségben működő – területi szerve⁶⁵, önállóan működő és gazdálkodó központi költségvetési szerv, környezetvédelmi, természetvédelmi és tájvédelmi (szak)hatóság. Főszabály szerint környezetvédelmi⁶⁶, illetve természetvédelmi⁶⁷ hatósági ügyekben első fokon a felügyelőség, másodfokon az OKTF jár el. Főszabály szerint vízvédelmi hatóságként is a felügyelőség jár el.

Nemzeti Környezetügyi Intézet (NeKI, környezetvédelmi igazgatási szerv)

A NeKI a miniszter által irányított, önállóan működő és gazdálkodó, országos hatáskörű központi költségvetési szerv, a minisztérium környezetügyi, tudományos-szakmai háttérintézménye. Önálló jogi személyiséggel nem rendelkező központi szervből (ezt a főigazgató közvetlenül vezeti) és kirendeltségekből áll, amelyek a NeKI területi szerveiként működnek. Az Intézet környezetvédelmi és vízügyi tárgyban nyújt szakmai segítséget a minisztériumnak, pl. háttér-, illetve hatástanulmányokat, jelentéseket készít, vizsgálatokat és monitoring tevékenységet végez, valamint vízügyi igazgatási feladatokat is ellát.

Nemzeti park igazgatóság (NPI)

A nemzeti park igazgatóságok szervezetrendszere a miniszter irányítása alatt álló központi hivatalt képez, önállóan működő és gazdálkodó központi költségvetési, a védett természeti területek természetvédelmi kezeléséért felelős szerveként. A nemzeti park igazgatóságok szervezetrendszerének területi szervei a nemzeti park igazgatóságok.

A természeti értékek és területek őrzése, megóvása érdekében természetvédelmi őrszolgálat működik az NPI szervezetén belül. Az NPI természetvédelmi szabálysértések ellenőrzésére, továbbá a természetvédelmi őrszolgálat működtetésére közhatalmi jogkörrel rendelkezik.

A vízügyi igazgatási szervek irányításáért felelős miniszter által irányított környezetvédelmi államigazgatási szervek

Országos Vízügyi Főigazgatóság (OVF) és az Országos Vízügyi Hatóság (OVH)

Az OVF a vízügyi igazgatási szervek irányításáért felelős miniszter (belügyminiszter) által irányított, önállóan működő és gazdálkodó központi költségvetési szerv, amelynek működése az ország egész területére kiterjed. Árvízi tározók és a nagyvízi mederben történő beavatkozások tekintetében az OVF jár el vízügyi igazgatási szerveként.

Az Országos Vízügyi Hatóság az OVF elkülönült, jogszabályban meghatározott önálló feladat- és hatáskörrel rendelkező szervezeti egysége. Az OVH foglalkoztatottjai kormánytisztviselők, akik felett az OVH vezetője gyakorolja a munkáltatói jogokat. Az OVH illetékessége is kiterjed az ország egész területére.

65 Jelenleg tíz, vízgyűjtő területekhez igazodó illetékességi területű felügyelőség működik.

66 Példa a kivételekre: mindig az OKTFV jár el az üvegházhatású gázok kibocsátási egységeinek kereskedelméről szóló törvényben foglalt környezetvédelmi hatóságként.

67 Példák a kivételekre: mindig az OKTFV jár el természetvédelmi hatóságként, ha a természetvédelmi hatósági engedély megszerzése iránti kérelem az ország egész területére kiterjedő tevékenységre irányul. A jegyző, főjegyző is eljárhat természetvédelmi hatóságként a helyi jelentőségű védett természeti területekkel kapcsolatos egyes ügyekben.

Területi vízügyi igazgatóság (VIZIG) és a területi vízügyi hatóság (hatóság)

A területi vízügyi igazgatóság a vízügyi igazgatási szervek irányításáért felelős miniszter (belügyminiszter) irányítása alatt álló, önállóan működő és gazdálkodó központi költségvetési szerv. Vízügyi igazgatási szervként – főszabály szerint – a VIZIG jár el.

A területi vízügyi hatóság (hatóság) az igazgatóság elkülönült, jogszabályban meghatározott önálló feladat- és hatáskörrel rendelkező szervezeti egysége. A hatóság vezetőjét a vízgazdálkodásért felelős miniszter nevezi ki és menti fel, és gyakorolja felette a munkáltatói jogokat. A hatóság foglalkoztatottjai szintén kormánytisztviselők. Vízügyi hatóságként és szakhatóságként – főszabály szerint – első fokon a hatóság jár el. A hatóság első fokú hatósági vagy szakhatósági eljárása esetén másodfokon az OVH jár el.

A fővárosi és megyei kormányhivatal (járási hivatal) ágazati szakigazgatási szervei

A fővárosi és megyei kormányhivatal szervezeti egységeként működő egyes ágazati szakigazgatási szervek, illetve a járási hivatal járási szakigazgatási szervei környezetvédelmi jellegű tevékenységeket is végeznek. Így az építésügyi és örökségvédelmi hivatal a kulturális örökségvédelmi hatósági feladatok ellátása keretében, a földhivatal az ingatlanügyi feladatok ellátása során (ld. földvédelem), a növény- és talajvédelmi igazgatóság a növényvédelmi, talajvédelmi ellenőrzési feladatok, az erdészeti igazgatóság az erdészeti igazgatási feladatok ellátásával egyben környezetvédelmi eredményű tevékenységet végez.

A környezetvédelmi relevanciájú életviszonyok sokszínűsége és az integráció elvének ésszerű alkalmazása okán még számos további közigazgatási szerv végez környezetvédelmi tevékenységet (ld. pl. Nemzeti Fejlesztési Minisztérium a klímavédelem kapcsán, Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság stb.).

A környezetvédelem intézményrendszerének további elemei

A környezetvédelem végrehajtási jellegű feladatai mellett környezetvédelmi tevékenységnek minősül a környezet védelmének jogi szabályozása, a környezet védelmével összefüggő jogok és kötelezettségek megállapítása, a kapcsolódó (bírói-ügyészeti funkciókon túli) jog- és érdekvédelem, valamint a környezet védelmének tervezése is, amelyeket az állam és a helyi önkormányzat szervei látnak el.

Lássuk először a jog-, illetve programalkotó szerveket.

Az Országgyűlés környezetvédelmi tevékenysége

A **környezet védelmét szolgáló állami tevékenység**ben a végrehajtó hatalom mellett a törvényhozó hatalom is részt vesz. Az integráció elvének megfelelően érvényesíti törvényalkotó munkájában a környezetvédelmi érdekeket, a tervszerűség jegyében pedig elfogadja a Nemzeti Környezetvédelmi Programot. Meghatározza a Kormány és a helyi önkormányzatok környezetvédelmi feladatait, előbbinek a környezet állapotáról szóló beszámolójáról is dönt. Financialis jogköre a környezetvédelmi feladatok megoldását szolgáló források jóváhagyása, és felhasználásuk ellenőrzése.

A helyi (megyei) önkormányzatok környezetvédelmi feladatai

Az önkormányzatok a környezeti, szociális és gazdasági (települési) infrastruktúra kiépítése és kezelése során jelentős környezet- és természetvédelmi funkciót is betöltenek (pl. kijelölik és védik a helyi jelentőségű védett természeti területeket). A környezetvédelem gyakran **települési szinten leghatékonyabban kezelhető helyi közügy**, amelynek kapcsán az önkormányzat rendeletet bocsát ki, határozatot hoz, illetve önálló települési környezetvédelmi programot dolgoz ki, valamint ellátja a hatáskörébe utalt hatósági feladatokat⁶⁸ is.

A közösségi környezetjogban kialakult „legkisebb szigor klauzujához”⁶⁹ hasonlóan az önkormányzatok rendeleti eltérhetnek az országos normától, amennyiben a más jogszabályokban előírtaknál **kizárólag nagyobb mértékben korlátozó** környezetvédelmi előírásokat határoznak meg (egyszemélyes közigazgatás).

Az Európai Unió környezetvédelmi szervei, regionális és globális szervezetek

Az EU vonatkozó szervei, így a Bizottság Környezetvédelmi Főigazgatósága (Directorate-General Environment, DG-XI.), a környezetvédelmi biztos, a Környezetvédelmi Tanács, az Európai Környezetvédelmi Ügynökség, illetve a szektorális szervek, pl. Európai Vegyianyag-ügynökség (European Chemicals Agency, ECHA) által végzett környezetvédelmi tevékenység, valamint a Parlament aktivitása mind közvetlen (kikényszeríthető⁷⁰), illetve közvetett hatást gyakorol a hazai környezetügyre.

Ezek mellett regionális nemzetközi szervezetként említést érdemel az Európa Tanács, amelynek természetvédelmi tárgyú egyezményeit (pl. Berni Egyezmény, 1979) hazánk is végrehajtja, illetve nagy hatású, globális szinten működő példaként az ENSZ Környezetvédelmi Programja (United Nations Environment Programme – UNEP), amely a fenntartható fejlődés elősegítését célzó nemzetközi szervezet.

Folytassuk a jog-, illetve érdekvédelmi profilú szervekkel.

Alapvető Jogok Biztosa és annak Hivatala

Az **egészséges környezethez való jog legtágabb értelemben vett alanyi körének (beleértve a jövő nemzedékek sorát) érdekeit védi** a környezetüggyel foglalkozó országgyűlési biztos. A környezetvédelmi érdekek integrálási folyamatának részeként is értékelhető szervezeti-hatásköri integráció keretében a Jövő Nemzedékek Országgyűlési Biztosá-

68 Önkormányzati környezetvédelmi hatóságként is eljárhat a főpolgármester, a polgármester, a fővárosi főjegyző, a települési önkormányzat jegyzője és a fővárosi kerületi önkormányzat jegyzője.

69 Ennek lényege, hogy a tagállamok eltérhetnek a közösségi elvárásoktól, de csak a nagyobb szigor irányában (BÁNDI et al. [2008]: i. m. 116. o.).

70 Pl. a tagállamoknak a Natura 2000 területek nemzeti szintű ökológiai érdekének védelmére *alkalmas intézkedéseket* kell hozniuk (Európai Bíróság C-117/03. „Dragaggi ügy”). A példa jól rávilágít a környezetvédelem szükségszerű költségességére is: az Európai Bizottság becslése szerint a Natura 2000 hálózat éves igazgatási költsége összesen 6,1 milliárd EURO-ra rúg [COM(2004) 431 végleges].

nak intézménye és Irodája **jogóvó feladatait** jogutódként az Alapvető Jogok Biztosa (a Jövő Nemzedékek Érdekeinek Védelmét Ellátó Helyettese) és annak Hivatala vette át és látja el.

Környezetvédelmi biztos, megbízott

A Kormány által jogszabályban meghatározott környezethasználatok esetében - a környezetvédelemmel összefüggő feladatok ellátása érdekében - a környezethasználónak környezetvédelmi megbízottat, egyes államigazgatási szerveknél pedig környezetvédelmi biztost kell alkalmazni. A megbízott – formálódás kezdeti szakaszában megpihenő – intézménye „vészcsengő” funkciója keretében **köteles előzetesen felhívni** a szervezet minden szerve és tisztségviselője figyelmét arra, hogy valamely tervezett intézkedés **környezetvédelmi normába ütközik**.

Országos Környezetvédelmi Tanács

A részvételi elv elsősorban jogalkotáshoz tapadó érvényesülésének intézménye a – legfeljebb 22 tagú – Országos Környezetvédelmi Tanács. Legfőbb szerepe a környezetvédelem széles körű társadalmi és tudományos, szakmai megalapozása. **A Kormány javaslattevő, tanácsadó, véleményező szerveként állásfoglalási, javaslattételi, illetve vélemény-nyilvánítási jogkörökkel** bír a környezet- és természetvédelmi relevanciájú jogszabályokkal, környezeti értékelést tartalmazó tervek, illetve programok tervezeteivel és a vizsgálati elemzésekkel kapcsolatban.

Megjegyzést érdemel, hogy a környezetügyi (bírószági-ügyészégi funkciókon túli) jog- és érdekvédelem a társadalmi önszerveződés nyomán is talál szervezeti kereteket (ld. környezetvédelmi egyesületek, pl. EMLA, REFLEX), amelyek hatékonyan kiegészítik a vonatkozó állami, illetve állam által rendszeresíteni rendelt intézményeket.

Önellenőrző tesztkérdések:

1. Környezetvédelmi, illetve természetvédelmi hatósági ügyekben mely szerv jár el első, illetve másodfokon főszebály szerint?

.....
.....
.....

2. Melyik miniszter irányítása alá tartozik a területi vízügyi igazgatóság (VIZIG)?

.....
.....
.....

3. Mi a környezetvédelmi megbízott feladata?

.....
.....
.....

4. Legfeljebb hány tagú lehet az Országos Környezetvédelmi Tanács?

.....
.....
.....

5. Mutassa be a Nemzeti Környezetügyi Intézetet (NeKI), jogállását, környezetvédelmi igazgatási szervrendszerbe illeszkedését!

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

A környezetvédelmi igazgatás feladatai, környezetvédelmi igazgatási részterületek

A környezetvédelmi igazgatás feladatkörei

A környezetvédelmi igazgatás rendkívül kiterjedt feladathalmazzal birkózik, a Kvt. által példaként említett **előkészítési-tervezési** típusú feladatoktól (a környezet védelmét, helyreállítását és javítását szolgáló intézkedés, illetve program kidolgozása), azok végrehajtásának **ellenőrzésén** keresztül, egészen a technikai természetű **környezethasználati feltételek** (a leghatékonyabb megoldás, az elérhető legjobb technika alkalmazására vonatkozó követelmények) **érvényesítéséig**. A gazdag feladatkör alábbi négy elemének hangsúlyozása (a Kvt. is megteszi ezt 64. §-ában) különösen indokolt.

A környezetvédelmi hatósági tevékenység első kiemelt terepe: a környezethasználat engedélyezése (A környezetvédelmi engedélyezés rendszere, hatásvizsgálat típusú jogintézmények, horizontális engedélyek)

A közigazgatási jog visszatérő törekvése, hogy az engedélyek számát csökkenteni kell, és helyette inkább a hatósági ellenőrzésre kell nagyobb súlyt helyezni. Ugyanakkor a gyakorlatban az engedélyek számának növekedése tapasztalható⁷¹. A környezetvédelem önszabályozási eszközei (környezeti teljesítményértékelés, környezeti management, környezetbarát termék tanúsítás), illetve utólagos eszközei (környezeti állapotvizsgálat) mellett szükség van a *közigazgatás közvetlen hatásmechanizmusú (környezethasználói magatartás-determináló), megelőzési célú beavatkozására is a környezethasználatokba. Ide tartoznak hatásvizsgálati típusú eljárások és a hozzájuk kapcsolódó, környezetvédelmi hatóság által kiadott (horizontális) engedélyek:*

- * Környezeti hatásvizsgálati (KHV) eljárás⁷² (pozitív eredménye a környezetvédelmi engedély),
- * Egységes környezethasználati engedélyezési eljárás (egységes környezethasználati engedély, történetileg az uniós IPPC hazai eszközöként jelent meg),
- * Környezetvédelmi felülvizsgálati eljárás (környezetvédelmi működési engedély),
- * A környezethasználó kérelmére egyéb engedélyek helyett egybefoglalt környezethasználati engedély,
- * A stratégiai környezeti vizsgálatot⁷³ elfogadó döntés, azaz egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálata (a környezeti szempontok integrálásának kiemelkedően hatékony eszköze, mivel a terv, illetve program kidolgozása, egyeztetési és elfogadási folyamatának része).

Az anyagok, termékek és technológiák környezetvédelmi szempontból történő minősítési rendszerének meghatározását, forgalomba hozataluk, illetve alkalmazásuk engedélyezését a Kvt. külön kiemeli az igazgatási feladatok között. A környezeti érdekek az említettekén kívül megjelennek ágazati, szektorális környezetvédelmi engedélyekben (pl. hulladékkezelési engedély), jóváhagyásban, tanúsítványban, valamint – a gyakorlatban igen gyakran – egyéb engedélyekhez (pl. telepengedély) tapadó szakhatósági hozzájárulásban is.

A környezetvédelmi hatósági tevékenység másik kiemelt terepe: A környezetért való közigazgatási jogi felelősség érvényesítése

A *felelősség elvének* (Kvt. 9. §) érvényesítését szolgáló (büntetőjogi, polgári jogi) felelősségi eszközök rendszerébe illeszkedik a közigazgatási jogi felelősség. A felelősség megállapításának előfeltétele a környezethasználat ellenőrzése, következménye pedig a közigazgatási jogi szankció (pl. kötelezés, tilalom, környezetvédelmi bírságolás, reverzibilis környezetkárosodás esetén a helyreállítási intézkedések megtételére kötelezés). A környezethasználó mentesül a közigazgatási jogi felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a környezetveszélyeztetés vagy a környezetkárosodás fegyveres összeütközés, háború, polgárháború, fegyveres felkelés, illetve természeti katasztrófa, valamint jogerős, kötelezést tartalmazó hatósági vagy bírósági határozat végrehajtásának közvetlen következménye.

71 FÜLÖP [2011]: i. m. 12. o.

72 Az eljárástípusnak nemzetközi változata is van.

73 Az eljárást tartalmilag pontosabban tükrözné a „stratégiai környezeti vizsgálata” elnevezés.

Az Információs Rendszer működtetésével kapcsolatos adatkezelési, valamint tájékoztatási feladatok ellátása

A **felügyelőség** állami alaptevékenysége körében összegyűjti és az **Országos Környezetvédelmi Információs Rendszer (OKIR)**⁷⁴ rendelkezésére bocsátja az annak működéséhez szükséges - feladatkörével összefüggő - adatokat, továbbá együttműködik más ellenőrző és információs rendszerekkel, valamint **hozzáférhetővé teszi a környezet állapotáról szerzett adatokat, és megfelelő tájékoztatást ad** azokról.

Az NPI állami alaptevékenysége körében vezeti a működési területén lévő védett természeti területek és természeti értékek nyilvántartását, gondoskodik a természetvédelmi célú nyilvántartások vezetéséhez szükséges adatgyűjtésről, illetve működteti a feladatkörével összefüggő területi monitoring és információs rendszert. A Természetvédelmi Információs Rendszert (TIR) a NeKI üzemelteti. A vízgazdálkodási információs rendszer (VIZIR) országos vonatkozású üzemeltetésével és fejlesztésével kapcsolatos feladatokat az OVF látja el.

A környezetvédelmi igazgatási szervek a természetes és jogi személyek, illetve objektumok adatait **környezetvédelmi ügyféljel** (KÜJ-szám), illetve **Környezetvédelmi Terület Jel** (KTJ-szám) alkalmazásával, célhoz kötötten kezelhetik.

A környezeti károk elhárítására irányuló feladatok szervezése

Az állam a környezetvédelmi tevékenységek legfőbb alanyaként – végső soron anyagi háttérfelelőssége keretében is – felelős a környezeti elemek állapotáért (ld. a környezethez való jog biztosításának feladatát), illetve a környezetvédelmi funkciók ellátásáért. Ez a felelősség látványosan és szükségszerűen realizálódik pl. a havária eredetű környezetkárosodások esetében. A környezetkárosodás **felderítése** a vízügyi hatóság, a felügyelőség, a VIZIG és az NPI feladata. A környezetveszélyeztetés megszüntetése érdekében környezetkárosodást megelőző intézkedéseket, a **környezetkárosodás** megszüntetése érdekében pedig összetett szervezést igénylő **helyreállítási intézkedéseket** szükséges tenni, amely utóbbinak keretében **kármentesítést**, illetve **kárelhárítást** kell végezni. A kárelhárítás feladatait készülségi fokozatokban kell ellátni. A **kárelhárítás három készülségi fokozata** logikus és felcserélhetetlen sorrendben követi egymást. Az I. fokú készülség a *környezetkárosodás felderítését*, a II. fokú készülség a *műveleti végrehajtást megelőző intézkedések megtételét*, végül a III. fokú készülség a *kárelhárítás műveleti végrehajtását* jelenti.

⁷⁴ A rendszer magját a környezetvédelmi ügyfelek és objektumok alapadatait nyilvántartó Környezetvédelmi Alapnyilvántartó Rendszer (KAR) alkotja.

Önellenőrző tesztkérdések:

1. Mi a környezeti hatásvizsgálati (KHV) eljárást lezáró engedély elnevezése?

.....
.....

2. Mit takar az OKIR betűszó a környezetügyben?

.....
.....

3. Mely szerv üzemelteti a Természetvédelmi Információs Rendszert (TIR)?

.....
.....

4. Mely szervezetek feladata a környeztkárosodás felderítése?

.....
.....

5. Melyek a kárelhárítás készütségi fokozatai?

.....

Fontosabb jogszabályok

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól

1996. évi LIII. törvény a természet védelméről

1997. évi LXXVIII. törvény az épített környezet alakításáról és védelméről

2001. évi LXXXI. törvény a környezeti ügyekben az információhoz való hozzáférésről, a nyilvánosságnak a döntéshozatalban történő részvételéről és az igazságszolgáltatáshoz való jog biztosításáról szóló, Aarhusban, 1998. június 25-én elfogadott Egyezmény kihirdetéséről

482/2013. (XII. 17.) Korm. rendelet a vízügyi igazgatási, valamint a vízügyi hatósági feladatokat ellátó szervek kijelöléséről

481/2013. (XII. 17.) Korm. rendelet a környezetvédelmi, természetvédelmi, vízvédelmi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről

288/2010. (XII. 21.) Korm. rendelet a fővárosi és megyei kormányhivatalokról

314/2005. (XII. 25.) Korm. rendelet a környezeti hatásvizsgálati és az egységes környezethasználati engedélyezési eljárásról

2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról

90/2007. (IV. 26.) Korm. rendelet a környezetkárosodás megelőzésének és elhárításának rendjéről

78/2007. (IV. 24.) Korm. rendelet a környezeti alapnyilvántartásról

Az Európai Parlament és a Tanács 2008/1/EK irányelve a környezetszennyezés integrált megelőzéséről és csökkentéséről

Az Európai Parlament és a Tanács 1221/2009/EK Rendelete a szervezeteknek a közösségi környezetvédelmi vezetési és hitelesítési rendszerben (EMAS) való önkéntes részvételéről

Irodalom

- BÁNDI GYULA (szerk.) et al: *Az Európai Bíróság környezetjogi ítélkezési gyakorlata*. Szent István Társulat, Bp. 2008
- BÁNDI GYULA: *Környezetjog*. Második, átdolgozott kiadás, Osiris, Bp., 2000
- BÁNDI GYULA: *Környezetjog*. Szent István Társulat, Bp., 2011
- BUGGE, HANS CHRISTIAN – VOIGT, CHRISTINA: *Sustainable development in international and national law*. Europa Law Publishing, Groningen, 2008
- FODOR LÁSZLÓ: *Környezetvédelmi jog és igazgatás*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2012
- FÜLÖP SÁNDOR: *Környezetvédelmi Eljárásjog*. PhD-dolgozat, Debrecen, 2011
- GELLÉRTHEGYI ISTVÁN: *A környezetvédelem nemzetközi szabályozásának fejlődése*. Pro Publico Bono Online, 2011/1. Internetcím: <http://www.propublicobono.hu> (Letöltés ideje: 2013. 09. 14.)
- GELLÉRTHEGYI ISTVÁN: *Az európai unió környezetvédelmi szabályozása fejlődésének hatása a hazai környezetvédelmi igazgatás fejlesztésére*. Pro Publico Bono Online, 2011/1. Internetcím: <http://www.propublicobono.hu> (Letöltés ideje: 2013. 09. 14.)
- HORVÁTH GERGELY: A környezetvédelem, a természetvédelem és az élőhelyvédelem viszonyrendszere a hazai jogi szabályozásban. *Jogtudományi Közlöny*, 2013/7-8.
- KRÄMER, LUDWIG: *Focus on European environmental law*. Sweet & Maxwell, London, 1992
- MACZULAK, ANNE: *Biodiversity: Conserving Endangered Species*. Facts On File Inc., New York, 2010
- Our Common Future*: Report of the World Commission on Environment and Development (Brundtland Commission) [Környezet és Fejlődés Világbizottság /"Brundtland Bizottság"/, Közös Jövönk Jelentés]. Oxford University Press, Oxford, 1987
- PATYI ANDRÁS – VARGA ZS. ANDRÁS: *Általános közigazgatási jog (az Alaptörvény rendszerében)*. Dialóg Campus, Budapest – Pécs, 2012
- STEPHENS, TIM: *International Courts and Environmental Protection*. Cambridge University Press, Cambridge, 2009
- TAMÁS ANDRÁS: *A környezetvédelem jogi alapkérdései*. ELTE Jogi Továbbképző Intézet, Bp. 1976

Fogalomtár

Havaria: természeti csapás vagy emberi tevékenység miatt előálló vészhelyzet.

IMPEL (European Network for Implementation and Enforcement of Environmental Law) az Európai Unió Hálózata a Környezetvédelmi Jogszabályok Végrehajtására és Érvényesítésére.

IPPC: (Integrated Pollution Prevention and Control) az integrált szennyezés-megelőzés és ellenőrzés komplex, uniós engedélyezési rendszere.

Interoperabilitás: annak lehetősége, hogy a téradatkészleteket összekapcsolják és a szolgáltatások között ismétlődő manuális beavatkozás nélkül kölcsönhatás álljon fenn oly módon, hogy az eredmény koherens, az adatkészletek és -szolgáltatások többletértéke pedig növelt legyen (2007/2/EK irányelv, 3. cikk, 7. pont).

Környezet igénybevétele: a környezetben változás előidézése, a környezetnek vagy elemének természeti erőforráskénti használata.

Környezetszennyezés: a környezet valamely elemének a kibocsátási határértéket meghaladó terhelése.

Környezetterhelés: valamely anyag vagy energia közvetlen vagy közvetett kibocsátása a környezetbe.

Környezetveszélyeztetés: a környezetkárosodás bekövetkezésének közvetlen veszélye.

Környezeti információ az Aarhus-i Egyezmény szerint: bármely írott, látható, hallható, elektronikus vagy egyéb formában megjelenő információ, melynek tárgya:

- a környezet elemeinek, úgymint a levegőnek és az atmoszférának, a víznek, a talajnak, a földnek, a tájképnek, a természetes élőhelyeknek, a biológiai sokféleségnek és összetevőinek, beleértve a genetikailag módosított szervezeteket is, illetve ezen elemek közti kölcsönhatásnak az állapota;
- tényezők, úgymint anyagok, energia, zaj és sugárzás, tevékenységek és intézkedések, beleértve a közigazgatási intézkedéseket, a környezetet érintő megállapodásokat, irányelveket, jogalkotást, tervek és programokat, amelyek befolyásolják vagy befolyásolhatják a fent említett környezeti elemeket, valamint a környezeti döntéshozatalban felhasznált költség-hason, továbbá egyéb gazdasági elemzések és becslések.

(Ld. még 311/2005. (XII. 25.) Korm. rendelet a nyilvánosság környezeti információkhoz való hozzáféréseinek rendjéről, 2. §).

Környezeti információval rendelkező szerv: Az állami szervek, az önkormányzatok - kivéve a bíróságok és a jogalkotó szervek e minőségükben -, a környezethez kapcsolódó kötelezettséget, feladatot teljesítő vagy közszolgáltatást nyújtó, illetve az egyéb közfeladatot ellátó szervek vagy személyek.

Leghatékonyabb megoldás: a környezeti, műszaki és gazdasági körülmények között elérhető, legkíméletesebb környezet-igénybevétellel járó tevékenység.

Elérhető legjobb technika: a korszerű technikai színvonalnak, és a fenntartható fejlődésnek megfelelő módszer, üzemeltetési eljárás, berendezés, amelyet a kibocsátások, környezetterhelések megelőzése és - amennyiben az nem valósítható meg - csökkentése, valamint a környezet egészére gyakorolt hatás mérséklése érdekében alkalmaznak, és amely a kibocsátások határértékének, illetőleg mértékének megállapítása alapjául szolgál. Ennek értelmezésében:

- legjobb az, ami a leghatékonyabb a környezet egészének magas szintű védelme érdekében;
- az elérhető technika az, amelynek fejlesztési szintje lehetővé teszi az érintett ipari ágazatokban történő alkalmazását elfogadható műszaki és gazdasági feltételek mellett, figyelembe véve a költségeket és előnyöket, attól függetlenül, hogy a technikát az országban használják-e vagy előállítják-e és amennyiben az az üzemeltető számára ésszerű módon hozzáférhető;
- a technika fogalmába beleértendő az alkalmazott technológia és módszer, amelynek alapján a berendezést (technológiát, létesítményt) tervezik, építik, karbantartják, üzemeltetik és működését megszüntetik, a környezet helyreállítását végzik. Az elérhető legjobb technikák műszaki dokumentációinak kidolgozásával kapcsolatos feladatokat Az OKTVF látja el.

Természeti erőforrás: a - mesterséges környezet kivételével - társadalmi szükségletek kielégítésére felhasználható környezeti elemek vagy azok egyes összetevői.